

KANSALAISRAATI

”Osallisena omassa elämässä”

Seinäjoella 7.6.2011 ja Vaasassa 24-25.8.2011

LOPPURAPORTTI

VAASAN YLIOPISTO

RAATILAISET

Ylhäällä vasemmalta: *Pekka Aukia, Tiina Sivula, Päivi Pihakari, Markku Hietala, Anne-Maria Valkama ja Satu Kankaanpää*

Alhaalla vasemmalta: *Juhani Kivipelto, Marjo Luomanen ja Jenni Louhivesi*

SISÄLLYSLUETTELO

	<i>sivu</i>
1. Mikä on kansalaisraati?	4
2. "Osallisena omassa elämässä"	5
3. Kansalaisraadın julkilausuma	6
4. Mitä tapahtuu seuraavaksi?	10
Liite 1. Raatilaiset	11
Liite 2. Panelistit	12
Liite 3. Organisoijat	13
Liite 4. Kansalaisraadın aikataulu	14
YHTEYSTIEDOT	15
KUVAKOLLAASI RAATIPÄIVISTÄ	16

1. MIKÄ ON KANSALAISRAATI?

Kansalaisraadit perustuvat ajatukseen deliberatiivisesta demokratiasta (harkitseva/keskusteleva demokratia). Kyseessä on demokratian muoto, *jossa kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua, jossa jokainen osallistuja voi tuoda esiin omat näkökulmansa ja argumenttinsa, ja jossa huomio ei ole argumentin esittäjän statuksessa vaan itse argumentin ansioissa.* Tämä on kuitenkin ideaali, joka nykymaailmassa vain harvoin toteutuu itsekseen. Nousee siis esiin tarve sellaisen ympäristön luomiselle, joka mahdollistaa laaja-alaisen keskustelun ja syvällisen harkinnan kulloinkin yhteiskunnassa käsiteltävänä olevasta asiasta. Yhdysvalloissa 70-luvulla kehitetty ja sittemmin laajasti maailmalle levinnyt kansalaisraatisovellus luo tällaisen ympäristön. Verrattuna tavanomaisiin osallistumistapoihin kuten mielipidekyselyihin, kansalaiskuulemisiin ja asiakaspaneelisiin, kansalaisraadit ovat:

1. Kestoltaan pidempiä

Vaikeiden asioiden perusteelliseen käsittelyyn tarvitaan aikaa

2. Edustavampia

Saadaan aikaan näkemys, joka edustaa koko yhteisöä; ei vain äänekkäimpiä, aktiivisiä ja hyväosaisimpia

3. Keskustelun suhteen laadukkaampia

Koulutetut fasilitaattorit varmistavat, että syntyy keskusteluilmapiiri, jossa kaikki ovat keskenään tasa-arvoisia, jossa kaikki saavat puheenvuoron ja jossa kaikkia kuunnellaan

4. Vaikuttavampia

Ei osallistamista osallistamisen vuoksi, vaan pyrkimyksenä on viedä kansalaisraadin tuotosta aidosti eteenpäin

5. Mahdollisia preferenssien muuttajia

Galluppien esittämä staattinen kansalaismielipide kyseenalaistetaan; ihmisten näkemykset voivat muuttua, kun asioita käsitellään monista eri näkökulmista, kun saadaan monipuolista tietoa, ja kun saadaan keskustella monien erilaisten ihmisten kanssa

2. "OSALLISENA OMASSA ELÄMÄSSÄ"

Valtakunnallisen Kaste-vammaispalveluhankkeen Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan osahankkeessa järjestettiin Suomen ensimmäinen kansalaisraati vammaisille henkilöille. Vammaisten henkilöiden alueellinen raati kokoontui kolmeksi päiväksi 7.6. ja 24. – 25.8.2011 keskustelemaan vammaisten henkilöiden mahdollisuudesta osallistua omaan elämäänsä Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnissa. Raadin teeman päätti osahankkeen kaksi ohjausryhmää. Raati koostui markkinoinnin kautta vapaaehtoisiksi ilmoittautuneista ja lopulta ositetun satunnaisotannan kautta valituista yhdeksästä henkilöstä, jotka edustivat aluetta parhaalla mahdollisella tavalla eri ryhmät huomioiden (kts. liite 1).

Kansalaisraadın ensimmäinen päivä alkoi tutustumisella toisiin raatilaisiin, raadın vetäjiin sekä itse kansalaisraadın prosessiin. Tämän jälkeen raatilaiset aloittivat koulutettujen fasilitaattoreiden johdolla pienryhmäkeskustelut kansalaisraadın teemasta "osallisena omassa elämässä". Ensimmäisen päivän päätteeksi raatilaiset nimesivät ammattilaisista ja viranhaltijoista koostuvan paneelin (kts. liite 2), jolle he kansalaisraadın toisen päivän aikana tulisivat esittämään teeman kannalta relevantteja kysymyksiä.

Raadın toisena päivänä raatilaiset kuulivat yhteensä viittä panelistia. Ulkopuolinen moderaattori varmisti paneelin sujumisen tasa-arvoisessa ja toisia kunnioittavassa ilmapiirissä. Raadın viimeinen päivä alkoi paneelikeskustelujen reflektoinnilla. Tämän jälkeen raatilaiset alkoivat kirjoittaa kansalaisraadın julkilausumaa aluksi pienryhmissä, lopuksi viimeistellen koko ryhmän kesken. Raatilaiset esittivät itse julkilausumansa raadın lopuksi järjestetyssä tiedotustilaisuudessa. Vammaispalveluhankkeen projektipäällikkö antoi raatilaisten esityksen jälkeen vastineensa raadın julkilausumaan.

3. KANSALAISRAADIN JULKILAUSUMA

Kolmen kansalaisraatipäivän päätteeksi raatilaiset esittivät julkilausuman tiedotustilaisuudessa. Julkilausuma sisälsi yhteensä 19 kehittämissuositusta kahdeksan eri teeman alla:

TEEMA 1: Seurakunta ja osallisuus

Kehittämissuositus 1. Seurakunta mahdollistaa kaikille ryhmille osallisuuden yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Kuvaus: Seurakunnan tulee valinnoissaan huomioida erityisryhmien kanssa työskentelevien vuorovaikutustaidot (esimerkiksi viittomakieli) ja muut erityistarpeet, lähtökohtana kirkko kaikille. Tuoda seurakuntatoiminta lähemmäksi ihmisiä kuljetuksin, avustajin ja esteettömin tiloin. Keskusteluryhmiä niille, joita vammaisuus koskettaa. Seurakunnan ja järjestöjen vahvempaa yhteistyötä, esimerkiksi vapaaehtoistoiminnassa ja vertaisryhmissä.

Kehittämissuositus 2. Kirkon rooli yhteiskunnallisena asennekasvattajana vahvemmaksi.

Kuvaus: Asennekasvatuksessa kirkolla suuri vaikutus arvoyhteisönä, ja sen tulisi toimia roolimallina avoimuuteen.

TEEMA 2. Maakunnat ja osallisuus

Kehittämissuositus 1. Kokemusasiantuntijoiden mukaanotto maakuntasuunnitelmien tekoon.

Kuvaus: Maakuntaliittojen tulee kerätä lista kokemusasiantuntijoista, joihin tulee ottaa yhteyttä alueellisessa suunnittelussa (mahdollisuuksien mukaan alueella asuva). Toteutus yhdessä järjestöjen kanssa.

Kehittämissuositus 2. Maakuntaliitot ja viranomaiset (esimerkiksi ELY, AVI) tutuksi kuntalaisille

Kuvaus: Selkokielellä kuvaukset ja organisaatiokaaviot alueellisesti ja valtakunnallisesti. Selkeät linkitykset kuntien kotisivuille.

Kehittämis ehdotus 3. Kunnan Internet-sivuille tieto (vaihtoehtoisesti kuntatiedote jokaiseen talouteen) eri yhteys henkilöistä, jotka toimivat yli kuntarajojen toimivissa kokoonpanoissa (esimerkiksi sairaanhoitopiiri, maakuntahallitus).

Kuvaus: Ajantasainen tieto siitä, mikä on henkilön nimike, yhteystiedot, vastuualue ja työalue.

TEEMA 3. Kaavoitus

Kehittämis ehdotus 1: Vammaisneuvostojen tehtäväksi seurata kaavoituksen ja rakentamisen esteettömyyttä yhteistyössä muiden kunnan rakentamiseen vaikuttavien tahojen kanssa (kaavoitus, tekninen toimi).

Kuvaus: Vammaisneuvostoilta vaaditaan lausuntopyynnöt. Maakuntatasolla yksi nimetty henkilö, jonka tehtävänä on toimia tiedotus- ja palvelukoordinaattorina kaavoitusasioissa. Lähtökohtana kuitenkin, että kukin viranomaishenkilö ottaa huomioon omalta osaltaan erityisryhmien tarpeet. Huomioidaan alueellinen tarve.

TEEMA 4. Vammaistutkimus

Kehittämis ehdotus 1: Keskeisinä tavoitteina tulee olla tieteellisen tiedon kerääminen vammaisuudesta, jonka kautta vaikutetaan yhteiskunnallisiin asioihin, muun muassa asenneilmapiiriin ja vammaistutkimuksen tieteenalan vakiinnuttaminen Suomessa.

Kuvaus: Erityisesti asenneilmapiiri vaikuttaa ihan kaikkeen.

TEEMA 5. Työelämä

Kehittämis ehdotus 1. ELY-keskuksilta apua yhteistyössä järjestöjen kanssa hakuprosessiin, hakemuksiin ja CV:n tekemiseen.

Kuvaus: Hyödynnetään järjestöjen osaamista ja verkostoja työnhakemisessa.

Kehittämis ehdotus 2. KELA järjestää kuulemistilaisuuksia tai keskustelutilaisuuksia yhteistyössä järjestöjen kanssa asiakkaille, joka olisi osa KELAn kehittämistoimintaa.

Kuvaus: Lisäisi läpinäkyvyyttä ja madaltaisi kynnyksiä.

Kehittämisehdotus 3. ELY-keskusten on järjestettävä tilaisuuksia yhteistyössä järjestöjen kanssa (foorumeita, rekry-messuja), joissa erilaiset työnhakijat ja työnantajat voisivat kohdata.

Kuvaus: Poistaa ennakkoluuloja ja lisää vuorovaikutusta.

Kehittämisehdotus 4. Avustajakeskusten, KELAn ja kuntien vammaispalveluista vastaavien tahojen tulee huolehtia akuutista henkilökohtaisen avustajien ja tulkkien välityksestä äkillisissä tilanteissa.

Kuvaus: Jokaisen pitää päästä sängystä ylös, jokaisen pitää saada ilmaistua itsensä, jokaisen pitää päästä töihin.

TEEMA 6. Kuljetuspalvelut

Kehittämisehdotus 1. Kuntien ja kuntayhtymien tulee kunnioittaa itsemääräämisoikeutta ja yksilöllisiä ratkaisuja. Tulee laatia soveltamisohjeet kuljetuspalvelujen käyttämiseen. Ohjeita tehtäessä otettava palvelujen käyttäjät mukaan suunnitteluun.

Kehittämisehdotus 2. AVI tekee selvityspyyntöjä kuntiin kuljetuspalveluista etenkin jos on tapahtunut kuntaliitoksia ja kuntayhtymiä.

TEEMA 7. Viestintä ja tiedottaminen

Kehittämisehdotus 1. Viestintäministeriö: Häätiedote kännykkään tulee olla ilmainen.

Kuvaus: Kuulo-, näkö- ja puhevammaisilla on vaara jäädä muuten ilman tietoa.

Kehittämisehdotus 2. Viestintäministeriö huolehtii välittömästi, että hätäilmoituksen voi tehdä tekstiviestillä.

Kehittämisehdotus 3. Yle: Kaikki ohjelmat tulee tekstittää. Näkövammaisille tulee olla mahdollisuus koneäänitekstitykseen.

Kuvaus: Ei jätetä joitakin ohjelmia tekstityksettä.

MUUT TEEMAT

Kehittämis ehdotus 1. Kuntien ja valtion viranomaisten tulee arvostaa omaishoitajien tekemää arvokasta työtä ja mahdollistaa heille lakisääteiset vapaat.

Kehittämis ehdotus 2. Itsemääräämisoikeus itseä koskevissa asioissa tulee aina huomioida, jotta inhimillisyys ja yksilöllisyys toteutuisivat palvelujen saannissa.

Kehittämis ehdotus 3. Palvelusetelijärjestelmää tulee kehittää, että jokainen voi valita itselleen sopivimman vaihtoehdon.

4. MITÄ TAPAHTUU SEURAAVAKSI?

Kansalaisraati on prosessi, joka ei pääty julkilausuman esittämiseen tiedotustilaisuudessa. Tavoitteena on aito vaikuttavuus. Tätä loppuraporttia tullaan levittämään paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti julkilausuman toteutumisen kannalta relevanteille tahoille. Erityisesti kuntien viranhaltijoita ja vammaisneuvostoja sekä muita alueellisia toimijoita kannustetaan mukaan sitoutumaan tavalla tai toisella julkilausuman toteuttamiseen. Raatilaisia tullaan tiedottamaan julkilausuman etenemisestä.

Toteutetun kansalaisraadin prosessia tullaan analysoimaan myös tutkimuksellisesti. Raatilaisia haastatteleamalla ja itse prosessia havainnoiden kerätään materiaalia kansalaisraadin tarkasteluun uudenlaisena osallisuudenmuotona. Tarkoituksena on selvittää kuinka kansalaisraati deliberatiivisen demokratian sovelluksena soveltuu suomalaiseen yhteiskuntaan. Erityisenä tavoitteena on tarkastella sitä, kuinka yhteiskunnan moninaisuus kyetään ottamaan huomioon kansalaisraadin toteutuksessa.

Lopuksi, tämä alueellinen kansalaisraati tulee mitä todennäköisimmin saamaan jatkoa valtakunnallisen kansalaisraadin muodossa. Kysyttäessä tiedotustilaisuudessa valtakunnallisen raadin tarpeesta, antoivat raatilaiset ajatukselle täyden tukensa.

LIITE 1. Raatilaiset

Aukia Pekka, *Seinäjoki*

Hietala Markku, *Töysä*

Kankaanpää Satu, *Seinäjoki*

Kivipelto Juhani, *Kurikka*

Louhivesi Jenni, *Seinäjoki*

Luomanen Marjo, *Vaasa*

Pihakari Päivi, *Kauhava*

Sivula Tiina, *Ilmajoki*

Valkama Anne-Maria, *Kauhajoki*

LIITE 2. Panelistit

Piispa Simo Peura, *Lapuan hiippakunta*

Aluekehitysjohtaja Varpu Rajaniemi, *Pohjanmaan liitto*

Ylitarkastaja Ritva Haapala, *Länsi-Suomen aluehallintovirasto*

Professori Simo Vehmas, *Jyväskylän yliopisto*

Perusturvajohtaja Helena Lahtinen, *Kuortaneen kunta*

Kehityspäällikkö Emmi Ruth, *YLE (esteen vuoksi vastaus sähköpostitse)*

Moderaattorina kehittämisspällikkö Tuula Peltoniemi, *STKL*

LIITE 3. Organisoijat

Katja Valkama, *kehittämissuunnittelija, Vammaispalveluhanke*

Outi Koskenvalta, *kehittämissuunnittelija, Vammaispalveluhanke*

Tiina Mäki, *kehittämissuunnittelija, Vammaispalveluhanke*

Elina Peltola, *projektitutkija, BoWer*

Harri Raisio, *tutkijatohtori, sosiaali- ja terveyshallintotiede, Vaasan yliopisto*

LIITE 4. Kansalaisraadın aikataulu

ENSIMMÄINEN PÄIVÄ, 7.6.2011, ESKOO, SEINÄJOKI

09.30-10.00 Ilmoittautuminen ja aamukahvi

10.00-10.30 Tutustuminen ja raadin toiminta

10.30-11.30 Työskentelyä pienryhmissä; osallistujat jaetaan kahteen ryhmään; aiheena ”mitä on osallisuus?”

11.30-12.00 Pienryhmäkeskustelujen läpikäynti koko ryhmässä

12.00-13.00 Lounas

13.00-14.15 Pienryhmäkeskustelua, syvennetään keskustelua

14.15-14.45 Pienryhmäkeskustelujen läpikäynti koko ryhmän kesken; päätös kuttavista asiantuntijapanelisteista

14.45-15.00 Päivän yhteenveto

TOINEN PÄIVÄ, 24.8.2011, VAASAN YLIOPISTO, VAASA

09.30 Aamukahvi

10.00 Päivän ohjelma ja kysymysten läpikäynti

11.00 Paneeli

12.30 Lounas

13.30 Paneeli

15.00 Päätös

KOLMAS PÄIVÄ, 25.8.2011, VAASAN YLIOPISTO, VAASA

09.30 Aamukahvi

10.00 Julkilausuman kirjoitus

12.00 Lounas

13.00 Julkilausuman kirjoitus

15.00 Tiedotustilaisuus

16.30 Päätös

YHTEYSTIEDOT

Kehittämissuunnittelija Tiina Mäki
Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä
Vammaispalveluhanke
p. 044 415 6761
tiina.maki@esko.fi

KUVAKOLLAASI RAATIPÄIVISTÄ (kuvat Laura Valkama ja Elina Peltola)

